

A dorogi kriminológia történetének döglött aktája

Még jelentősége lesz a korabeli sajtóban közölt unalmas hírnek: Morva Izidor főjegyző 1930 novemberében szabadságra ment.

Rögtön ezután robbant a bomba, ám most nem dinamit formájában (ahogyan ez akkoriban Dorogon divatban volt). A szenzáció pedig naponta termelte az újabb és újabb részleteket, valószínű bűnügyi regénnyé kuszálódtak a szájak. A hír gyorsan országos szenzációvá duzzadt!

A kezdetről így írt az Esztergom című hírlap: „**A dorogi segédjegyző megszökött Dorog község 70 000 pengős takarékkönyvével.** – Az Esztergomi Hitelbanknál sikerült 10.000 pengőt felvennie.

Dorog község elöljárósága telefonon értesítette a budapesti rendőr-főkapitányságot, hogy Czirwein Lajos dorogi segédjegyző magához vette a község 70.000 pengős takarékkönyvét és megszökött.

A bejelentés után a rendőrség azonnal érintkezésbe lépett az Esztergomi Hitelbankkal, ahol a község vagyona letétbe volt helyezve. Az Esztergomi Hitelbank azonnal közölte a rendőrséggel, hogy Czirwein már napokkal előbb megjelent a bankban és felvett 10.000 pengőt. Természetesen a banknál levő további 60.000 pengőt most már letiltották és a megszökött segédjegyző nem tudja többé felhasználni Dorog község takarékkönyvét.

Czirwein Lajos 34 éves nős ember, aki nemrég került Dorogra. A jó megjelenésű segédjegyzőről senki sem gondolta volna, hogy ilyen módon fogja befejezni karrierjét. A jelek szerint Czirwein már napokkal ezelőtt hozzájutott a takarékkönyvhöz és első dolga volt az Esztergomi Hitelbanknál 10.000 pengőt felvenni. Nagyobb összeget nyilvánvalóan azért nem vett fel az első alkalommal, nehogy feltűnést keltsen. A banknál egyáltalán nem találták gyanúsnak, hogy a segédjegyző jelentkezik a pénzért, és szó nélkül kifizették neki az összeget.

Meglehet, hogy Czirwein Lajos újabb nagy összeget vett volna fel a banknál, ha közben a község elöljárósága nem keresi a takarékkönyvet. Hétfőn reggel azonban valaki észrevette, hogy a takarékkönyv nincs a helyén. Átküldtek ezért Czirwein segédjegyzőhöz, ő azonban úgy látszik, megneszelte a leleplezést, és még idejében megszökött. A segédjegyzőt most már rádión körözik az egész országban.

Személyleírása szerint magas, nyúlánk, ovális arcú, beretvált képű, arccsontjai kiállanak, hajlott tartású és barna szemű. Nem valószínű, hogy át tudja lépni a magyar határt, tekintettel arra, hogy nincs útlevéle.” (Esztergom, 1930. nov. 5. 2. old.)

Kortársai közül (tessék megkapaszkodni!) sokan az atlétikai versenyekről ismerték őt. Minden ugrószámban a dorogi atlétacsapat erőssége volt, elsősorban rúdugrásban remekelt a Dorogi Atlétikai Club színeiben, többszörös válogatottként nemzetközi sikereket aratott. Ha kellett, jól dobálta a diszkoszt is. Azok közé tartozott az 1920-as években, akiket a Salgó bányatársaság sportpolitikája – minél több vidéki tehetség Dorogra csábításával – igazolt le a DAC erős szakosztályának működtetésére. De ha valaki Czirwein néven keresné a korabeli sportsajtóban, sosem fogja megtalálni a nevét. Sportigazolványában Csáki volt a „művészneve”... 1930. szeptember 19-én – teljesen váratlanul – ezt a hírt közölte róla a Nemzeti Sport: „**Csáki (Dorogi AC) visszavonul az atlétikától.** Csáki Lajos, a Dorogi AC kiváló rúdugrója, aki vasárnap a Stájer – Dunántúl viadalon Held felett aratott értékes győzelmet, ezzel a győzelemmel befejezte versenyzői pályafutását, mint ahogy a szövetséghez intézett levelében közölte, eddig is csak nehézségek árán tudott trenírozni, most pedig felhasználja az alkalmat a szép visszavonulásra.” Akkor valószínűleg mindenki azt gondolta róla: lám, a csúcson kell abbahagyni! Úgy tűnik, a manipulációnak is mestere volt az élsportoló. Országszerte izgatottan várták az erről kibontakozó fejleményeket az újságolvasók. Azok pedig zavarba ejtő fordulatokkal szaporodtak. Az esztergomi lapok egymással versengve szállították a részleteit.

„Tízezer pengővel megszökött a dorogi segédjegyző

Szenzációs és minden részletében ravaszul kiszelt, jól előkészített sikkasztás tartja izgalomban vármegyénket, de különösen Dorog községet, melynek egész vagyonát képező hetvenezer pengős takarékkönyvet Czirwein Lajos segédjegyző magához véve, megszökött.

Czirwein segédjegyző kezelte a letéteket, és így kulcsa is volt a községi pénztárszekerényhez, amelyből pénteken vette ki az Esztergomvidéki Hitelbanknál őrzött 70.000 pengős községi vagyonról szóló takarékkönyvet, rögtön Esztergomba jött és itt a Hitelbanknál bemutatta a betétkönyvet, hol felvett abból 10.000 pengőt.

A bankban ismerték a segédjegyzőt, és így gyanútlanul kifizették ezt az összeget Czirwein Lajosnak, aki a 10.000 pengővel nyomtalanul eltűnt.

A hátralévő 60.000 pengőért már nem is jelentkezett, mert úgy látszik megmeszelte, hogy baj van. A két ünnep ugyanis nagyon elősegítette volna a sikkasztó ravasz tervét, ha véletlenül felveheti az egész összeget. Szerencsére hétfőn észrevették a betétkönyv hiányát, és feltűnt a segédjegyző távolmaradása is. Átküldtek lakására, ahol feleségétől megtudták, hogy pénteken elutazott és még nem jött vissza.

A község előljárósága ekkor már körülbelül tisztában volt a történetekkel. Rögtön megtették a legmesszebb menő intézkedéseket. Érintkezésbe léptek a Hitelbankkal, ahonnan megkapták a felvilágosítást a betét sorsáról, és azonnal letiltották a 60.000 pengő kifizetését.

A 34 esztendő, nős segédjegyző viselkedésével soha nem árulta el, hogy mily sötét tervekkel foglalkozik. Általában szorgalmas hivatalnoknak ismerték. A feljelentést távirati úton tette meg Dorog község előljárósága a budapesti főkapitánysághoz, ahonnan rádió útján való körözését el is rendelték.” (Esztergom és Vidéke [EésV], 1930. nov. 6. 3. old.)

Néhány nap elteltével az ügy politikai színezetű fordulatot vett: **„Egy orosz kémnővel szökött meg a dorogi segédjegyző.”** – adta hírül az esztergomi sajtó a friss gyanúper. „A dorogi csendőrség utánanézett Czirwein életkörülményeinek s megállapították, hogy a segédjegyző titokzatos összeköttetést tartott fenn egy orosz nővel, aki néhány hónappal ezelőtt tűnt fel Dorogon.

A szép orosz nő, akit mindenki Natasa néven ismert a községben, már a megérkezése utáni napokban barátságot kötött a segédjegyzővel, aki nős ember létére vele töltötte minden idejét. Czirwein az utóbbi hetekben teljesen elhanyagolta hivatalát is. Felesége sokat panaszkodott ismerőseinek, hogy férje néha késő éjszakai órákig tartózkodik a szép Natasánál, és családjával semmit sem törődik.

A dorogi csendőrség megállapította, hogy Czirwein Lajos szökésével egyidejűleg eltűnt a községből a rejtélyes orosz nő is. Csak most kezdenek utánanézni a szép Natasa szerepének. Kiderült, hogy az orosz nő élénk levelezést folytatott Béccsel és Prágával.

Ezekből a körülményekből azt gondolják, hogy az orosz nő a *szovjet ügynöknője volt*, és ő vette rá a sikkasztásra a segédjegyzőt, akivel az új nyomok szerint nem Budapestre, hanem *Csehszlovákiába szökött*.

A budapesti főkapitányság érintkezésbe lépett a prágai hatóságokkal, megküldték Czirwein és az orosz nő pontos személyleírását, s kérték, hogy tartóztassák le mindkettőjüket, és adják át a magyar hatóságoknak. U. L.” (Esztergom, 1930. nov. 9. 2. old.)

Újabb három nappal később az ügy tragikus fonala kissé összegubancolta a már lefejtett szálat. Egy öngyilkosság híre járta be immár az országot, amely újabb vizsgálatra ösztönözte a bűnüldöző szerveket. **„Öngyilkos lett a dorogi adóügyek vezetője.** Még nem csillapodtak le Czirwein Lajos, dorogi segédjegyző sikkasztásának és megszökésének országos botrányt keltezt hullámai, Dorog községet máris egy másik szomorú eset tartja izgalomban. Hétfőn reggel 5 órakor *Führer László*¹ községi írnok, aki a dorogi adóügyek kezelője volt, a lakásán agyonlőtte magát. Tettének oka egyelőre ismeretlen. A vizsgálat megindult.” (Esztergom, 1930. nov. 12. 3. old.) A részletesebb választ – furcsa meglepetés – a lap előző oldalán találjuk. **„Ujabb bűntény derült ki a megszökött dorogi segédjegyzővel kapcsolatban. Führer László adókezelő írnok tragédiája.** Czirwein Lajos dorogi segédjegyző bűnyüvéhez, aki tudvalevően Dorog község takarékkönyvével megszökött, és állítólag egy orosz kémnővel Csehszlovákia felé menekült, most újabb bűntény kapcsolódik. Kiderült ugyanis, hogy Czirwein Lajos segédjegyző és Führer községi írnok ez év augusztus 18-án adófizetés címén felvett a dorogi bányától 30.000 pengőt, és csak 10.000 pengőt jegyeztek be hivatalosan. Újabb 20.000 pengő elsikkasztásáról van tehát szó.

Czirwein segédjegyzőnek eddig még nem akadtak nyomára. Führer László adókezelő írnok pedig hétfőn hajnalban agyonlőtte magát. A sikkasztásról tehát ezek után egyedül Czirwein fog számot adni elfogatása esetén.

Führer öngyilkossága után mindenki arra gondolt, hogy tette a sikkasztási ügygel összefüggésben van, amennyiben a megszökött segédjegyzővel együtt dolgozott. Az öngyilkos Führer azonban búcsúlevelet hagyott hátra, amelyben azt állítja, hogy a 20.000 pengőből ő nem részesült, ő nem követett el bűnt a község ellen, és öngyilkossága okául boldogtalan házasetét jelezte meg.

A búcsúlevélben állítottakat valószínűnek tartják azok, akik a szerencsétlen Führert ismerték, és élete utolsó napjaiban vele érintkeztek. Szombaton kapta meg a bírósági végzést, amely elválasztotta feleségétől, és ettől az időponttól kezdve állandóan ivott egészen végzetes tette elkövetéséig.

A sikkasztási ügyben, amely a dorogi főjegyző szabadságideje alatt történt, mind a vármegye alispánja, mind a pénzügyigazgatóság részéről folyik a vizsgálat Dorogon. A keddi megyegyűlésen is tárgyalták a dorogi sajnálatos eseményeket, és hogy ezek megtörténhettek, ennek okául megállapították azt is, hogy a nagyforgalmú Dorog községben nem engedték meg az adóügyi állás betöl-

tését, amely Rácz adóügyi jegyző elhalálozásával megüresedett. Nem engedték meg a községi adóhivatal felállítását, minek folytán nem volt felelős adóügyi jegyző. Igaz, hogy a 20.000 pengős sikasztás a vezető jegyző (itt bukkan fel először Morva Izidor a történetben, de még névtelenül – a szerző megjegyzése) szabadságideje alatt történt, de ettől eltekintve, az általános községi teendővel és a község vezetésével túlon túl megterhelt főjegyzőnek nincs fizikai ideje és módja az adóügyek intenzív ellenőrzésére és megnyugtató ellátására.” (Esztergom, 1930. nov. 14. 2. old.) Gyanú árnyéka vetült tehát a főjegyzőre is, ugyanakkor a megyei hatóságok rossz döntését sem hallgatta el a sajtó a kinevezés elmulasztásával, s ezek a megállapítások legalább enyhítették Morva Izidor felelősségének súlyát.

Másnap az *Esztergom és Vidéke* ragadta magához az elsőséget a tényközlésben, amikor tovább gubancolták a keleti szálakat: „**Oroszországba szökött a sikkasztó dorogi segédjegyző, tár-sa pedig hétfőn reggel föbelőtte magát.** Dorogon egymást érik az izgalmas események. (...) Érdekes, hogy amikor a sikkasztás eseményéről az emberek beszéltek, egy esztergomi borbély azt mondotta, hogy Czirwein sok időt töltött Oroszországban, és egészen bizonyos, hogy odaszökött. A nyomozás kiderítette, hogy amikor Czirwein felvette a tízezer pengőt, egy dorogi autóval Budapestre utazott. A nyugati pályaudvaron álltak meg, és Czirwein azt a meghagyást tette a sofőrnek, hogy itt várakozzék reá. Elmúlt azonban 3-4 óra, és Czirwein nem jelentkezett. A sofőrnek nem tűnt fel a dolog, mert már többször előfordult, hogy a segédjegyző elmaradt, és a sofőr tudta szokását. Tudta azt is, hogy Czirwein az *Oszvendekávéház*-ban szokott időzni.

Mikor már Czirwein nem jött, a sofőr elment az *Oszvendébe* és ott meg is találta a segédjegyzőt. Egy társasággal ült az egyik asztalnál, és borozgattak. A sofőr is helyet foglalt, és őt is megkínálták borral. Később Czirwein felállt, és azt mondotta, rögtön jön, mert van egy kis dolga. Kalap és felöltő nélkül távozott. A társaság azt hitte, hogy a segédjegyzőnek a kávéházban van dolga. Nem is tulajdonítottak távozásának különös jelentőséget.

De elmúlt félóra is, és Czirwein nem tért vissza. Azóta sem látták.

A segédjegyző minden bizonnyal már előzőleg vett magának új kalapot és új felöltőt, és amikor távozott a kávéházból, új felöltőjét és kalapját vette fel egy félreeső helyen. Hogy mi történt azután, és hogy hová tűnt Czirwein, nem tudták megállapítani.” Az újságíró nyögvenyelős fantáziája a nyomozó hatóság számára aligha szolgált bizonyítékul, de az útlevelelről immár bizonyosan állították egy korábbi információ érvénytelenségét:

„A következtetések szerint Czirwein Bécsbe utazott, mert hiszen útlevele rendben volt, és az egész Európára szólt. Bécsben repülőgépre ülhetett Czirwein, és Oroszországba ment. Vele volt egy orosz nő is, akiről azt beszélik, hogy a szovjet szolgálatában állott, és kémkedés céljából tartózkodott Magyarországon.” Még meglepőbbek a lapban a Führer Mihály² halálának körülményeit feltáró közlések: „Az eseménynek hétfőn újabb szenzációja volt. Führer Mihály dorogi jegyzőségi írnok hétfőn reggel a lakásán fejbőlőtte magát. A revolverrel a szájába lőtt, de a golyó nem sértette meg az agyvelőt, és így Führer nem halt meg rögtön. Még hétfőn este is élt, kihallgatni azonban nem tudták. Kedd reggel halt meg. A vizsgálat azonnal megindult és kiderítették, hogy Führer bizonyos szabálytalanságokat követett el, de hogy anyagi kárt okozott-e, azt most állapítják meg.

Führer nagyon könnyelmű életet élt, feleségtől már régebben elvált. Sokat költekezett és éppen két hete, hogy látták egy esztergomi kávéházban pezsgőzni.

A vizsgálat a dorogi községében megindult.” (EésV, 1930. nov. 13. 2. old.)

Elég volt egy nap ahhoz, hogy újrakezdődhesenek a találgatások, mert a részletek összeillesztése sehogy sem sikerült tökéletesen. Az *Esztergom* a következő lapszámban két írásában is taglalta az újabb fejleményeket. Itt a megyei hatóság tapogatózásait rekonstruálta az újságíró: „... A kisgyűlés után a közigazgatási bizottság tartotta meg havi ülését, amely a dorogi események nyomott hangulatában folyt le. Az alispán e napon kapta meg a dorogi főjegyző részletes jelentését Czirwein sikkasztásairól, amelyről lapunk más helyén emlékezünk meg részletesen. A jelentés ismertetéséhez Schmidt Sándor fűzött több érdekes epizódot.” (Esztergom, 1930. nov. 14. 1. old.) Ha a bányagazgató szükségesnek látta a megszólalást abban a hatóságban, amely felelősöket keresett a történetek ügyében, az azt a gyanút kelti, hogy a bányatársaságot is megérintették a vizsgálatok, a tekintélyes bányagazgató pedig a vele jó kapcsolatban lévő főjegyző mellett szükségesnek tartotta a kiállást.

Ugyanennek a lapszámnak a második oldalán betördeltek egy borzongást keltő részletet Führer haláltusájáról a mindentudás jegyében: „**Összeroncsolt fejében már nem volt élet**, de a szíve még órákig dobogott. Ez a különös eset a szerencsétlenségű Führer dorogi községi írnok halála körülményeivel kapcsolatos, aki szájába lőtt. A golyó borzalmasan szétroncsolta fejét. Az élet minden jele kihalt a fejből, amikor teste még mindig élt, és szíve csaknem egy napig dobogott. Ezt nem tudják másként magyarázni, mint hogy a nyakerek eldugultak a kiömlő vér-

től, viszont a testben volt nagymennyiségű alkohol hajtotta a szervezetet.” (Uo. 2. old.) A róka-bőrök nyúzásának üzleti fogásaival űzték immár az olvasók kegyeit.

A bányatársaság is belekeveredett **tehát** az ügybe, amiről két nappal később került napvilágra egy új fejlemény: „**A dorogi bánya is károsodott a Czirwein ügygel kapcsolatban.** Megírtuk, hogy *Czirwein* Lajos dorogi segédjegyző megszökött és 10 ezer pengőt vitt magával. Pár nappal később pedig *Führer* László adókezelő agyonlőtte magát. A kettős esemény vizsgálatra készítette a hatóságokat, és ekkor kitűnt, hogy a dorogi bánya által befizetett 30 ezer pengős adóból 20 ezer pengő hiányzik. Ezt az összeget a bánya *Czirwein*nek fizette be, és jelen volt *Führer* is. Csak az a különös a dologban, hogy az összeget nem pénztári napon fizették be, és a nyugtán csak *Czirwein* neve szerepel. Ez pedig nem érvényes, mert a pénztáros nevének is rajta kellene szerepelnie a nyugtán. Minden valószínűség szerint a bányának még egyszer meg kell fizetni ezt az összeget. *Führer* László hátrahagyott levelében közli, hogy nincs része a sikkasztásban. A hatóság tovább vizsgálja az ügyet, amely szenzációként hat Dorogon.” (EésV, 1930. nov. 16. 4. old.) A bányapénztárt is érzékenyen érinthette a furcsán bonyolított procedúra.

A nyomozás megfeneklett, majd egy hónapon át hír nélkül maradt a lezáratlan ügy, vele a lendületéből kieső sajtó. A következő vizsgálat bejelentése miatt *Morva* Izidor neve viszont ismét reflektorfénybe került. „**Fegyelmi vizsgálat a dorogi főjegyző ellen.** *Palkovics* László a vármegye alispánja fegyelmi eljárást indított *Morva* Izidor dorogi főjegyző, továbbá *Kämpft* Ferenc dorogi községi pénztáros ellen. A fegyelmi eljárás összefüggésben van a nemrégien eltűnt és mostanáig elő nem került *Czirwein* Lajos dorogi

aljegyző sikkasztási ügyének körülményeivel is, akit állásától felfüggesztett az alispán.” (Esztergom, 1930. dec. 7. 3. old.)

A rendőrség egyre nyilvánvalóbb tehetetlenségét a csaknem egyéves újabb *sajtócsend* mindennél beszédesebben jelzi. Ekkor már meglehetősen sután hangozott a bejelentés:

„**Hivatalvesztésre ítélt segédjegyző.** Közigazgatási bizottsági ülés alispáni jelentéséből tudtuk meg, hogy *Czirwein* Lajos volt dorogi segédjegyzőt a fegyelmi bizottság jogerősen hivatalvesztésre ítélte. A sikkasztó segédjegyzőről az a hír érkezett, hogy Dél-Amerika egyik államában farmja van.” (1931. okt. 16. 2. old.)

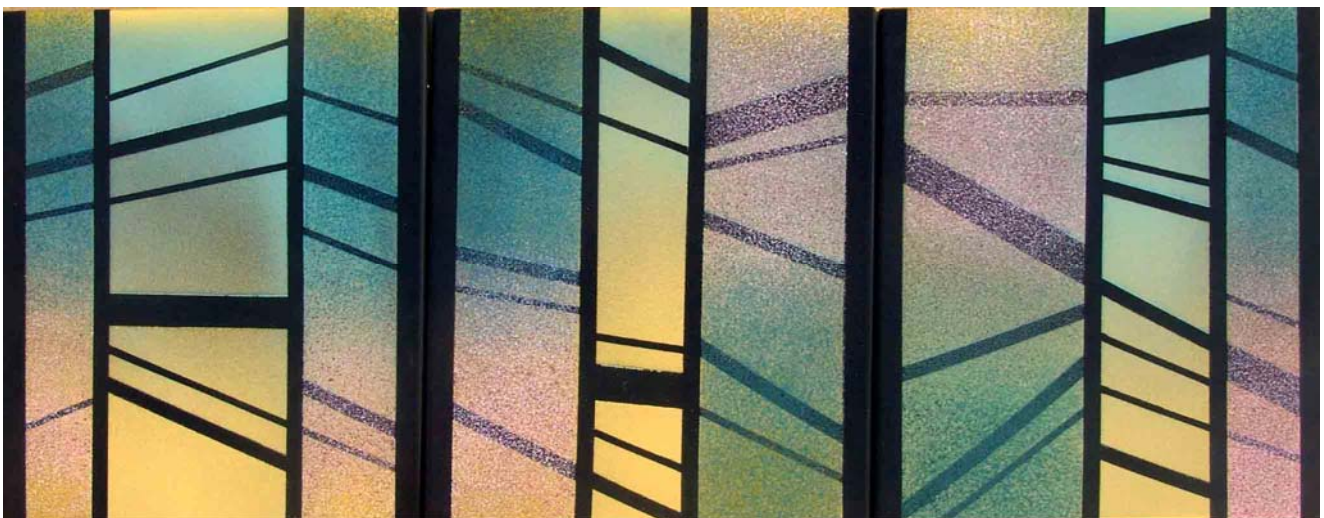
Nevettek- vagy sírtak-e az emberek a pletykaszintre süllýedt bulvárstílus hallatán?

Valójában sosem derült ki, ki is volt valójában ez a hivatalnok: szélhámos, a titkosszolgálat ügynöke vagy csak egy nyomtalanul eltűntethető tolvaj balek? S mi történt vele a botrány után?

Végül maradt még egy furcsa késlekedés az ügy elhalása után: 1932. augusztus 26-ig a megüresedett segédjegyzői állást nem hirdette meg a megyei hatóság. A végleges, „tartós” utódot csak 1934-ben nevezték ki. Ebből pedig akár egy újabb merész akció is kerekedhetett volna. Csak hát *Czirwein* Lajos nem minden nap fordul meg egy fejlődő bányásztelepülés hivatalában.

A méltatlanul meggyanúsított *Morva* Izidor belefelejtkezhetett munkájába miután felmentést kapott, s már-már talpra állt, amikor – újabb csapásként – katonatiszt fiának tragédiája sújtotta porig. Ez azonban már ugyancsak egy másik történet a család és a nagyközség összetartozó históriájában.

¹⁻² Az Esztergom című lap *Führer* László, az Esztergom és Vidéke *Führer* Mihály és *Führer* László néven említi az adókezelőt (a kiadó megjegyzése).

Hernádi Paula: Nagyfeszültség (tűzzománc)